

نگاهی از درون: مروری بر عملکرد مجله مسائل اجتماعی ایران (۱۳۹۶-۱۳۸۳)

فاطمه جواهری^{*}, مهری سادات آرامی^{**}, زهرا السادات روح‌الامین^{***}

چکیده:

اقدام داوطلبانه برای نقادی و ارزیابی عملکرد خویش و تلاش برای اصلاح آن، خصیصه بارز هر نوع فعالیت علمی است. از این رو تصمیم گرفته شد وضعیت مجله مسائل اجتماعی ایران، با تکیه بر روش تحلیل محتوای کمی و کیفی در فاصله سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۶ مورد بررسی قرار گیرد. اطلاعات به دست آمده پیرامون روند رشد مجله، محتوای مقالات، خصوصیات نویسنده‌گان و خصوصیات داوران تنظیم شده است. درمجموع می‌توان گفت مجله مسائل اجتماعی ایران از حیث معیارهای کمی و کیفی رشد قابل اعتماد داشته مرچند که از حیث ضریب تأثیر و احراز جایگاه بالا در مقایسه با برخی مجلات مشابه مستلزم تقویت و بهبود بیشتر است.

کلید واژه‌ها: مسائل اجتماعی ایران، مجله علمی-پژوهشی، دانشگاه خوارزمی.

javaherm@knu.ac.ir

arami.mhr@gmail.com

zahrasadat90@gmail.com

* دانشیار دانشگاه خوارزمی (نویسنده مسئول)

** کارشناس ارشد زبان و ادبیات فارسی

*** کارشناس ارشد پژوهش علوم اجتماعی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱/۱۵ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۲/۵

مسائل اجتماعی ایران، سال نهم، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۷، صص ۱۶۹-۱۸۸

۱. مقدمه

مجلات علمی-پژوهشی یکی از مهم‌ترین رسانه‌های هستند که اندیشه‌ها و دستاوردهای پژوهشگران را به جامعه علمی منتقل می‌سازند. در پی سیاست‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری طی سال‌های اخیر مجلات علمی-پژوهشی کشور افزایش قابل ملاحظه‌ای پیدا کرده است. در ارتباط با رشد مجلات علمی-پژوهشی و افزایش مقالاتی که از این ماجرا به جامعه علمی وارد پیدا می‌کند، انتقادهای زیادی مطرح شده است. دانشجویی‌شندن مقالات، سهم زیاد مقالات برگرفته از پایان‌نامه‌های تحصیلی، غلبه رویکرد پوزیتیویستی معرفتی، عدم تدوین مقاله‌های اصیل توسط اساتید باسابقه، غلبه انگیزه ارتقاء شغلی در تدوین مقاله، کلیشه‌ای‌شدن شکل و محتوای مقاله‌ها، ضعیف‌بودن منابع و ارجاعات، عدم بهره‌برداری مدیران جامعه از یافته مقالات و فقدان موضوعات نوآورانه و کاربردی از جمله مصادیق این بدینی و انتقاد است. برخی اندیشمندان علوم اجتماعی این مشکلات و نارسایی‌ها را حاصل سیاست‌های توسعه ای وزارت علوم، تحقیقات و فناوری می‌دانند که موجب رشد کمی و صوری فعالیت‌های علمی، توده‌گرایشدن دانشگاه، تبدیل‌شدن تحصیلات به یک وسیله ارتقای مادی، و سیطره مناسبات بازار بر نهاد علم شده است. (رجوع شود به رفیع‌پور، ۱۳۹۵، افروغ، ۱۳۸۱، مردیها و پاکنیا ۱۳۹۶). شاید به این دلیل است که در حال حاضر کمیسیون بررسی نشریات علمی کشور صدور مجوز برای مجلات جدید را متوقف کرده است.

با وجود این، نمی‌توان سهم مجلات علمی-پژوهشی در افزایش ذخیره دانش کشور را نادیده گرفت. بهویژه آنکه جامعه ایران مملو از مشکلات اجتماعی درهم‌تنیده، چندلایه و مزمون است. به این دلیل واکاوی اختلال‌ها و نارسایی‌های موجود می‌تواند در ریشه‌یابی مشکلات و شناسایی پیامدها و دلالت‌های آن و همچنین در کلارآمدترکردن مدیریت دانش ثمر بخش باشد. نتیجه تجمیع دو دیدگاه یادشده یعنی اتخاذ رویکرد انتقادی نسبت به مجلات علمی-پژوهشی و مقالات مندرج در آنها و در عین حال اذعان داشتن به ضرورت ثبت و ضبط دستاوردهای علمی پژوهشگران، این است که عملکرد مجلات علمی-پژوهشی پیوسته مورد بازبینی و کنکاش قرار گیرد. اعتقاد به وجود چنین ضرورتی باعث تدوین این مقاله شد تا در آن عملکرد مجله مسائل اجتماعی ایران بررسی شود.

خوشبختانه طی سال‌های گذشته در زمینه ارزیابی مجلات علمی-پژوهشی گام‌های مثبتی برداشته شده و تحلیل‌های ارزشمندی ارائه شده است. برای مثال ارشاد و همکاران (۱۳۸۴) اسناد داوری مقاله‌های مجله جامعه‌شناسی ایران را بررسی نمودند. تحقیق آنها نشان داد که در سال ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ عمده‌ترین اشکالات واردۀ از سوی داوران به ابعاد محتوایی و ساختاری مقالات مربوط بوده است. عقیلی و همکاران (۱۳۸۶) در پژوهشی با نام «ارزیابی مجلات علمی-پژوهشی

دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور از طریق تحلیل مجموعه ارجاعات به مقالات منتشرشده سال‌های ۱۳۷۶ لغایت ۱۳۷۹» با استفاده از روش مقطعی به دسته‌بندی مقاله‌های منتشرشده در مجله مذکور پرداختند. اطلاعات آنها حاکی از آن است که ۸۱ درصد مقالات از نوع پژوهشی، ۱۱ درصد از نوع گزارش موردی، ۵ درصد ترجمه‌ای بوده است.

ابوی اردکان و همکاران وی (۱۳۹۱) در مقاله «فرایند داوری مقالات در مجلات علمی» را مورد مطالعه قرار دادند. آنها معیار داوری، روش‌های تضمیم‌گیری، ملاک‌های مؤثر بر پذیرش مقاله، مسائل و مشکلات سردبیران و هنجارهای رایج در فرایند داوری مجلات معترض علمی ایران را مشخص ساختند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که در اغلب موارد داوری رایج در این مجلات «دو طرفه پنهان» است و سردبیران با سه مسئله طولانی بودن زمان داوری، کیفیت ضعیف نگارش مقاله‌ها و مشکلات مالی مواجه هستند.

نامور و کوشا (۱۳۹۱) در مقاله «تأخر در نشر مقالات علمی بین‌المللی: مطالعه مقایسه‌ای چند رشته‌ای»، سهم هریک از مراحلی را که باعث تأخیر در روند نشر مقالات علمی از مرحله ارسال تا انتشار بروخت می‌شود با سرشماری از مقالات منتشرشده در سال ۲۰۰۹ مشخص کردند. براساس یافته‌های آنها مدت زمانی که از ارسال تا اصلاح مقاله به طول می‌انجامد حدود ۸ ماه و مدت زمان اصلاح تا پذیرش حدود یک ماه است. حسینی نسب و همکارانش (۱۳۹۳) هم به تحلیل موضوعی مقالات نشریات علمی-پژوهشی حوزه علوم حدیث که در فاصله سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۶ منتشر شده است پرداختند. آنها نسبت جنسی نویسنده‌های هر مقاله و عنوانین موضوعی آنها را مشخص کردند.

نوشتار حاضر با الهام از دستاوردهای آثار یادشده، اولین گام برای بررسی عملکرد چند سال گذشته مجله مسائل اجتماعی ایران (مجله منتشرشده توسط گروه جامعه شناسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه خوارزمی) است. در این زمینه در نظر است به پرسش‌های زیر پاسخ داده شود:

- ترکیب مدیریت و هیئت تحریریه مجله چگونه است؟
- فرایند داوری چگونه است و دریافت، تأیید و چاپ مقاله چقدر به طول می‌انجامد؟
- چه افرادی و با چه نسبتی داوری مقالات مجله را به عهده داشته‌اند؟
- مقالاتی که تاکنون چاپ شده‌اند از نظر موضوع و روش دارای چه ترکیبی هستند؟
- مقالات چاپ شده متعلق به چه افرادی است و آنها از چه پایگاه سازمانی برخوردارند؟
- درجه و اعتبار علمی مجله مسائل اجتماعی ایران به چه ترتیب است؟

به این منظور از روش تحلیل محتوای کمی و کیفی و اطلاعات اسنادی استفاده شده است. به مدد این روش به شیوه‌ای نظاممند مؤلفه‌های موردنظر مقوله‌بندی و دسته‌بندی شده‌اند. در این زمینه اقدامات زیر انجام شده است:

- ابتدا مقالات مربوط به بازه زمانی ۱۳۸۳-۱۳۹۶ گزینش شده است؛
- سپس مقالات این دوره براساس معیارهای موردنظر دسته‌بندی و تفکیک شده است.
- در خاتمه اطلاعات به دست آمده بر محور پرسش‌های تحقیق، تحلیل و تفسیر شده است.

۲. تحلیل عملکرد مجله

معرفی مجله

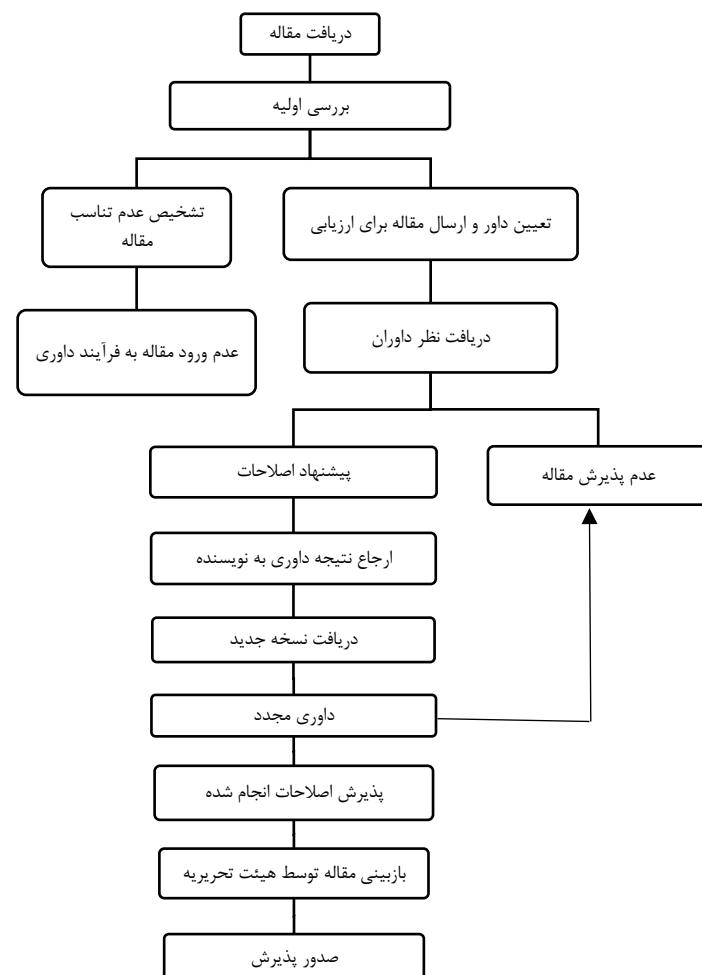
مجله مسائل اجتماعی ایران از حدود ده سال پیش به جرگه مجلات علمی-پژوهشی حوزه علوم انسانی کشور پیوسته است. این مجله پیش از این، با عنوان «ویژه‌نامه علوم اجتماعی مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تربیت معلم تهران» بهصورت یک مجموعه چند رشته‌ای مشتمل بر موضوعات متنوع حوزه علوم انسانی منتشر می‌شد. از سال ۱۳۸۳ که کمیسیون نشریات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری حرکت به سمت تخصصی شدن مجله‌های علمی را آغاز کرد، این مجله به صورت متناوب با دو ویژه‌نامه تخصصی ادبیات فارسی و علوم اجتماعی منتشر شد و شش شماره آن بهصورت ویژه‌نامه تخصصی علوم اجتماعی در دسترس محققان قرار گرفت. در راستای تداوم و تعمیق فرآیند تخصصی شدن هرچه بیشتر نشریات علمی - پژوهشی، به استناد مجوز شماره ۸۲۱/۱۱/۳ مورخ ۸۸/۵/۱۰ کمیسیون نشریات وزارت علوم، ویژه‌نامه تخصصی علوم اجتماعی با نام مجله «مسائل اجتماعی ایران» منتشر شد. با عنایت به این واقعیت که اکثر مجلات علمی از حیث زمان انتشار با تأخیر مواجه هستند، قرار شد مجله مسائل اجتماعی ایران بهصورت دو فصلنامه چاپ و منتشر شود تا محدودیت‌های اجرایی معمول مانع انتشار بهموقع آن نشود.

فرایند داوری مقالات

نقشه شروع ارتباط نویسنده با مجله ارسال مقاله به دفتر مجله از طریق سایت یکتاوب است. پس از آن، مقاله‌های دریافتی را سردبیر، مدیر مسئول و هیئت تحریریه ارزیابی می‌کنند. مقالاتی که براساس بررسی اولیه از حیث مرتبط بودن با اهداف و مأموریت‌های مجله، کیفیت محتوا و تحلیل‌ها و نوآورانه بودن موضوع از بسندگی کافی برخوردار نباشد از فرایند داوری کنار گذاشته می‌شوند. اما چنانچه مقاله واجد قابلیت‌های مورد انتظار باشد برای آن دو تا سه داور تعیین و برای آنها ارسال می‌شود. پس از دریافت نظر داوران نکات مربوط بازبینی می‌شود. اگر مقاله از سوی داوران بهطور قطعی و کامل رد نشده باشد و نکاتی جهت اصلاح آن پیشنهاد شده باشد، اصلاحات لازم به نویسنده اطلاع داده می‌شود. نسخه اصلاح شده مقاله مجدداً برای یکی از داوران فرستاده خواهد

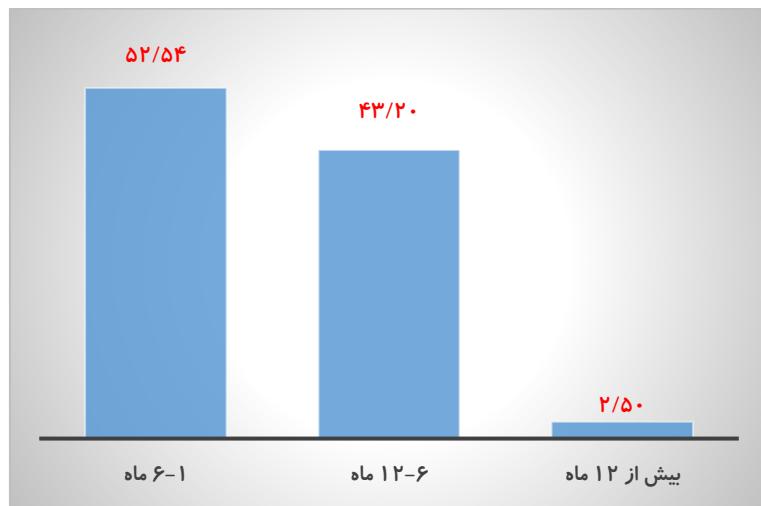
مروری بر عملکرد مجله مسائل اجتماعی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۶)

شد تا کفایت اعمال اصلاحات را تأیید کند. رفت و بازگشت مقاله بین نویسنده، سردبیر و داوران گاه چندین بار ادامه پیدا می‌کند تا مقاله به یک متن قابل قبول تبدیل شود. تأیید نهایی مقاله و صدور مجوز برای چاپ، با نظارت هیئت تحریریه صورت می‌گیرد. پس از طی کردن مراحل یادشده نوبت ویرایش، صفحه‌آرایی و آماده‌سازی متن برای چاپ فرا می‌رسد.

نمودار ۱: فرآیند داوری مقالات در مجله مسائل اجتماعی ایران

معمول‌آغاز فرآیند داوری مقاله تا مشخص شدن نتیجه نهایی آن، زمان زیادی به درازا می‌کشد و این امر برای نویسنده و مسئولان مجله مشکلات قابل ملاحظه‌ای ایجاد می‌کند. نمودار شماره دو، مدت زمان داوری مقالات در مجله «مسائل اجتماعی ایران» را نشان می‌دهد.

نمودار ۲. مدت زمان داوری مقالات در مجله «مسائل اجتماعی ایران» طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۶

مرور کلی اطلاعات نمودار شماره ۲ حاکی از آن است که حدود ۵۳ درصد از مقالات ارائه شده به دفتر مجله، ظرف مدت کمتر از شش ماه داوری شده و در فرایند چاپ قرار گرفته‌اند. به نظر می‌رسد شش ماه زمانی منطقی باشد. ۴۳ درصد از مقالات بین ۶ تا ۱۲ ماه در انتظار بوده‌اند و فرایند داوری حدود ۳ درصد از مقاله‌ها بیش از یک سال به طول انجامیده است. عموماً بیشترین میزان تأخیر در مرحله‌ای است که مقاله توسط داوران مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و آنها نظرات خود را با تأثیر زیاد به مجله منعکس می‌کنند. این وضعیت کم‌و بیش در مجلات علمی-پژوهشی دیگر نیز وجود دارد. برای مثال کوشایی و نامور (۱۳۹۲) براساس انتخاب ۱۰۲ مجله نشان دادند که ۹۶ درصد مقالات مدیریت، ۸۹ درصد مقالات اقتصاد، ۷۲ درصد مقالات کامپیوتر، ۷۱ درصد مقالات کتابداری، ۵۷ درصد مقالات زیست‌شناسی، ۵۶ درصد مقالات شیمی، ۴۷ درصد مقالات جراحی در بازه زمانی بیش از ۶ ماه داوری شده‌اند. این اطلاعات مربوط به زمان داوری حاکی از آن است که مسئله طولانی بودن فرایند داوری مسئله مبتلا به همه مجله‌های علمی پژوهشی است و مجله مسائل اجتماعی در مقایسه با ۱۰۲ مجله مطالعه فوق، از نظر طول زمان داوری مقاله‌ها از شرایط خوبی برخوردار است.

تنها داوران نیستند که ارزیابی مقاله را به کندی انجام می‌دهند، نویسنده‌ها هم اغلب به دلیل مشغله‌های متعدد، نسخه اصلاح شده مقاله خود را دیرتر از حد معمول می‌فرستند. درمجموع، اگر هر یک از مراحل یادشده با سرعت عمل بیشتری به انجام برسد این امکان ایجاد خواهد شد که

مقالات بیشتری چاپ شود. به این ترتیب ممکن است مجله مسائل اجتماعی ایران از قالب دو فصلنامه به فصلنامه تغییر وضعیت پیدا کند.

محتوای مقالات

آنچه در این قسمت مورد نظر است دسته‌بندی مقالات منتشر شده طی سال‌های ۱۳۹۶-۱۳۸۳ از نظر محتوا و روش‌شناسی است. به طور کلی، مجله مسائل اجتماعی ایران رسالت خود را انتشار مقالات علمی‌ای می‌داند که معطوف به موضوع آسیب‌ها و مسائل اجتماعی ایران است. اما با توجه به اینکه مسائل اجتماعی حوزه‌ای بین‌رشته‌ای است، از مقاله‌های پژوهشی سایر حوزه‌های علوم اجتماعی که به تحلیل شرایط پیچیده جامعه ایران یاری می‌رسانند نیز استقبال می‌شود. در جدول شماره یک مقالات انتشار یافته در چند سال اخیر براساس قلمرو موضوعی آنها تفکیک شده است.

جدول ۱. دسته‌بندی موضوعی مقالات چاپ شده در

مجله مسائل اجتماعی ایران (۱۳۹۶-۱۳۸۳)

درصد	فرآوانی	قلمرو موضوعی
۱۲	۲۱	جامعه‌شناسی سیاسی ایران
۱۱	۲۰	انحرافات
۹	۱۶	آسیب‌های اجتماعی
۹	۱۶	ازدواج و خانواده
۷	۱۲	جامعه‌شناسی سلامت و پزشکی
۶	۱۱	جنسيت و زنان
۵	۹	جامعه‌شناسی صنعتی و کار و شغل
۴	۸	زندگی شهری
۳	۷	رسانه و فضای مجازی
۲	۶	جامعه‌شناسی دین
۲۵	۴۲	سایر حوزه‌های جامعه‌شناسی
۱۰۰	۱۶۷	جمع

اگر دو طبقه موضوعی دوم و سوم یعنی «انحرافات اجتماعی و مسائل اجتماعی» که تاحدودی با یکدیگر مشابه هستند در یکدیگر ادغام شوند مشخص می‌شود همان‌طور که مأموریت مجله ایجاد می‌کند در مجموع ۲۰ درصد مقالات به‌طور خاص به مسائل اجتماعی مربوط هستند. بعد از آن، موضوعات برآمده از ساختار سیاسی جامعه ایران با نسبت ۱۲ درصد از بیشترین سهم برخوردارند. مسائل مربوط به موضوع ازدواج و خانواده در مرتبه سوم قرار دارد. احتمال دارد اقبال محققان به مسائل خانواده در ایران حاصل تحولاتی مانند افزایش سن ازدواج، کاهش فرزندآوری، رشد نرخ طلاق، افزایش خیانت‌های زناشویی و خشونت خانگی باشد. در این صورت می‌توان اظهار

نمود که شرایط جامعه در جهتدهی به علائق پژوهشگران اثرگذار است. موضوعات مربوط به سلامت و پزشکی در مرتبه چهارم و مسائل جنسیت و زنان در رده پنجم است. لازم به ذکر است که در همه حوزه‌های دیگر هم در اکثر مقاله‌ها جنبه‌های مسئله‌ای آن حوزه محور مقاله بوده است. بخشی از مقالات مربوط به سایر حوزه‌های جامعه‌شناسی که در سطر آخر جدول شماره یک منعکس شده، به این دلیل ایجاد شده است که هنگامی که مجله به صورت ویژه‌نامه علوم اجتماعی منتشر می‌شد، مقالات متنوعی با موضوع‌های متفاوت پذیرش می‌شد. اما پس از معین‌شدن مأموریت مسائل اجتماعی ایران، مقالاتی که صبغه روش‌شناسی، نظری یا معرفتی محض یا دارای عنوانی خارج از قلمرو مسائل اجتماعی بودند، بهناجار از همان بدو ورود از فرایند داوری کنار گذاشته می‌شدند.

به هر حال مطالب چاپ شده آبینه تمام‌نمای مقالات ارسالی به دفتر مجله نیستند. در مجموع در سیزده سال گذشته حدود ۵۶۰ مقاله به دفتر مجله ارسال شده و ۱۶۷ مورد آن به مرحله چاپ رسیده است. نسبت مقالات چاپ شده به کل مقالات دریافتی ۳۰ درصد است. درواقع به طور تقریبی به ازای هر سه تا چهار مقاله که به دفتر مجله ارسال شده یک مورد آن به چاپ رسیده است و بقیه در خلال داوری اولیه یا ثانویه کنار گذاشته شده‌اند.

با عنایت به مقالاتی که تاکنون منتشر شده به نظر می‌رسد لازم باشد از این پس بیشتر مقالاتی در اولویت قرار گیرند که موضوع آنها به مسائل اجتماعی متنوع‌تری مانند گسترش اشکال مختلف فساد، تبعیض و نابرابری اجتماعی، آثار حاصل از ناکارآمدی نهاد اقتصاد، چالش‌های حضور در شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی، تأثیر تحریب محیط‌زیست، تنزل کیفیت زندگی، یأس و نامیدی اجتماعی و مشکلات حاصل از سالمندی جمعیت معطوف باشد.

مقالات مجله مسائل اجتماعی از جهت نوع روش‌شناسی نیز واقعیت درخور توجهی را منعکس می‌سازند. مقالاتی که در بازه زمانی مورد نظر منتشر شده‌اند از نظر روش تحقیق به ترتیب زیر قابل تفکیک هستند:

- روش کمی: ۱۰۷ مورد (۶۴ درصد)
- روش کیفی: ۲۹ مورد (۱۷ درصد)
- روش اسنادی: ۲۲ مورد (۱۳ درصد)
- روش ترکیبی: ۹ مورد (۶ درصد)

اطلاعات یادشده به این واقعیت اشاره دارد که مقاله‌های چاپ شده دارای مبانی روش‌شناسی متفاوتی هستند، اما در کل روش‌های کمی از غلبه بیشتری برخوردار بوده‌اند. این امر ممکن است تحت تأثیر این نکته باشد که استفاده از روش‌های کمی-پیمایشی هنوز جریان اصلی تولید داده‌های اجتماعی پژوهشی هستند. با این حال در سال‌های اخیر نسبت مقاله‌هایی که از روش

کیفی استفاده کرده‌اند رو به افزایش بوده است. اعلاوه بر این مطابق روال معمول مجلات علمی-پژوهشی، همه مقالات چاپ شده خصلت تألیفی دارند و هیچ یک از آنها ترجمه نیستند.

خصوصیات نویسنده‌گان

هدف دیگر این نوشتار معرفی ویژگی نویسنده‌گان از نظر جنس، تعداد افراد مشارکت‌کننده در تولید مقاله، رتبه و وابستگی سازمانی آنها است.

پیش از این اشاره شد که در فاصله سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۶ درمجموع ۱۶۷ مقاله در مجله مسائل اجتماعی ایران چاپ شده است. ۳۲ درصد آنها توسط نویسنده‌گان زن و ۶۸ درصد توسط نویسنده‌گان مرد تدوین شده است. نسبت زنان نویسنده در مجله مسائل اجتماعی ایران به مراتب بیش از سایر مجله‌های علمی پژوهشی است. ب برای مثال، یافته‌های حسینی نسب و همکارانش (۱۳۹۳) نشان داد که در نشریات مورد بررسی آنها سهم زنان در تولید مقاله ۱۲ درصد و سهم مردان ۸۸ درصد بوده است. کمترین تعداد نویسنده‌گان زن ممکن است نتیجه کمتر بودن تعداد زنان عضو هیئت علمی و پژوهشگر در نهاد علم جامعه ایران باشد. افزون بر این، نمی‌توان این واقعیت را نادیده گرفت که با توجه به نقش مادری و همسری ورود به عرصه‌های پژوهشی و هدایت فرایند پر فرازونشیب آن برای زنان امر پیچیده‌تری است. بنابراین طبیعی است که به این ترتیب امکان تدوین مقاله پژوهشی نیز برای آنان کاهش می‌یابد.

از حیث تعداد نویسنده‌گانی که در تدوین یک مقاله مشارکت داشته‌اند، وضعیت به ترتیب زیر است:

- یک نویسنده: ۴۱ مورد (۲۴ درصد)
- دو نویسنده: ۷۱ مورد (۴۳ درصد)
- سه نویسنده: ۳۷ مورد (۲۳ درصد)
- بیش از سه نویسنده: ۱۸ مورد (۱۰ درصد)

در کل حدود یک‌چهارم مقاله‌ها بهطور منفرد نوشته شده‌اند و ۷۶ درصد از آنها توسط بیش از یک نویسنده تألیف شده‌اند که در این میان مقالات دارای دو نویسنده از بیشترین بسامد برخوردار بوده‌اند. از یک منظر خوش‌بینانه می‌توان این واقعیت را معادل قوت‌گرفتن گرایش به کار جمعی و رواج تکیه بر خرد جمعی دانست، اما از یک منظر واقع‌بینانه می‌توان گفت احتمال دارد ضرورت چاپ مقاله از پایان‌نامه‌های مقطع تحصیلات تکمیلی که لازمه تشکیل جلسه دفاع از پایان‌نامه است و همچنین این واقعیت که مشروط‌بودن جذب افراد به عنوان عضو هیئت علمی مشروط به داشتن مقالات علمی-پژوهشی است باعث شده باشد دانشجویان و استادی راهنمای مشاور به همکاری در جهت تدوین مقاله ترغیب شوند.

از نظر تکراری بودن نویسنده‌گان، اطلاعات جدول ۲ نشان می‌دهد که افراد مختلف به نسبت‌های مختلف با مجله مسائل اجتماعی همکاری داشته‌اند. اکثر قریب به اتفاق نویسنده‌گان یعنی ۷۳ درصد از آنها یک بار، ۲۲ درصد از آنان ۲ بار، ۷ درصد از آنها ۳ بار و ۳ درصد از کل نویسنده‌گان ۴ بار مقاله‌شان در مجله مسائل اجتماعی چاپ شده است. وضعیت یادشده حاکی از

مسائل اجتماعی ایران، سال نهم، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۷

آن است که بخش اعظم یعنی حدود سه‌چهارم مقالات مجله را طیف متنوعی از محققان و اعضاي هیئت علمی کشور تأمین کرده اند.

جدول ۲. اسامی نویسندهای که مقاله آنها منتشر شده (۱۳۸۲-۱۳۹۶) منتشر شده

نویسندهای که ۱ مقاله آنها منتشر شده (۷۳٪)
مصطفی اجتهادی (شهید بهشتی)، علیرضا شجاعی زند (تریبیت مدرس)، میثم موسایی (تهران)، سید یعقوب موسوی (الزهرا)، مرؤوه وامقی (علوم بهزیستی)، محمد بساطیان (علامه طباطبایی)، علی ساعی (تریبیت مدرس)، علی قدسی (بوعلی سینا همدان)، سوسن باستانی (الزهرا)، غلامعلی توسلی (تهران)، مریم رفت جاه (تهران)، محمد عباسزاده (تبریز)، مهدی امیرکافی (باهنر کرمان)، امید قادری‌آباد (کردستان)، مسعود حاجی‌زاده میمندی (شیاراز)، لیل‌آزادان پناه (باهنر کرمان)، محسن گل پور (آزادآخوند اسگان)، مرتضی منطقی (خوارزمی)، ابراهیم مسعودنیا (گیلان)، مهدی نجف‌زاده (فردوسی)، هما زنجانی‌زاده (فردوسی مشهد)، سیدمهدي اعتمادی فر (تهران)، محمد سیزی خوشنامی (علوم بهزیستی)، حمید عبداللهان (تهران)، علی اصغر فیروز جانیان (مازندران)، سادق صالحی (مازندران)، مهمن چناری (قم)، رحیم یوسفی اقدم (شهید مدنی آذربایجان)، محسن تاجیک اسماعیلی (خوارزمی)، مجتبی حمایت خواه جهرمی (پیام نور)، مهران شهریارزاده (کاشان)، علی شکوری (تهران)، حسن رفیعی (علوم بهزیستی)، صلاح الدین مفاخری (دانشجوی خوارزمی)، محسن نوغانی (فردوسی مشهد)، زینب کاوه فیروز (خوارزمی)، خدیجه سفری (الزهرا)، علی فیض اللهی (ایلام)، احمد رجب‌زاده (خوارزمی)، علی سلیمی (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه)، فرامرز رفیع پور (شهید بهشتی)، محمدرضا دانشگاه اصفهان)، رضا همتی (دانشجوی دانشگاه اصفهان)، وحید قاسمی (اصفهان)، حسین محمودیان (تهران)، مرسد سمعیعی (علوم بهزیستی و توانبخشی)، احمد شکرچی (شهید بهشتی)، حمیراندیمی (شهید بهشتی)، نفیسه ایمانی (دانشجوی دانشگاه تهران)، رحمت الله صدیق سروستانی (تهران)، آرش حیدری (علامه طباطبایی)، مرضیه موسوی خامنه (الزهرا)، فرهاد باباخانی قاضی جهانی (دانشجوی شهدید بهشتی)، محمدم Dulی اردکانی (تریبیت مدرس)، محمد فاضلی (شهید بهشتی)، مهدی ژیان پور (دانشجوی اصفهان)، ارمان حدری (یاسوج)، وحید سینانی (فردوسی مشهد)، سید عبدالحسین نبوی (اهواز)، یعقوب احمدی (پیام نور)، هادی حسن‌دوست فرخانی (پیام نور بجنورد)، کرامت‌الله زیاری (تهران)، محمود شارع پور (مازندران)، امیرملکی (پیام نور)، حسین احمدی (فرهنگیان)، محمد توکل (تهران)، علی‌زاده محمدی (پژوهشکده خانواده)، نادر صنعتی شرقی (پیام نور مشهد)، شهاب دانشور (محقق آزاد)، احمد بخارایی (پیام نور)، کیوان اعظمی (علوم بهزیستی و توانبخشی)، مهدی محمدی (دانشجوی علوم بهزیستی و توانبخشی)، صباح الدین مفاخری (دانشجوی خوارزمی)، مهدی ابراهیمی (مازندران)، سعید دلیل‌گو (محقق آزاد)، شفیعه قدرتی (حکیم سبزه واری)، نعیما محمدی (باهنر کرمان)، فاطمه موسوی (دانشجوی دکتری کاشان)، مینا هلالی ستوده (دانشجوی دکترای اصفهان)، صمد عدلی پور (فردوسی مشهد)، کیهان صفری (دانش‌آموخته کارشناسی ارشد خوارزمی)، زینب محمود‌بادی (محقق آزاد)، کرم حبیب پور گتابی (خوارزمی)، منصور حقیقیان (دانشگاه آزاد)، قربانی‌لی سیکتکین (خوارزمی)، رضا شهریاری پور (سمان).
نویسندهای که ۲ مقاله آنها منتشر شده (۲۲ نفر) (۱۸٪)
بیژن زارع (خوارزمی)، تقی آزاد ارمکی (تهران)، ثریا معمار (اصفهان)، علی حسین حسین‌زاده (اهواز)، علی یوسفی (فردوسی مشهد)، غلامرضا صدیق اورعی (فردوسی مشهد)، محمدرضا طالبان (پژوهشگاه امام خمینی)، مسعود گلچین (خوارزمی)، مهناز فرهمند (بزد)، فاطمه جواهری (خوارزمی)، علی ربایی خوراسگانی (اصفهان)، سید حسن نبوی (خوارزمی)، مهدی عباسی سرمدی (خوارزمی)، محسن ابراهیم‌پور (وزارت جهاد کشاورزی)، محمدرضا جلایی پور (تهران)، مریم قاضی‌بناد (الزهرا)، یعقوب فروتن (مازندران)، ابراهیم توفیق (دانشگاه آزاد)، وحید نقדי (دانشجوی دکترای شهدید بهشتی)، سید‌صدیق بهشتی (یاسوج)، فرهاد نصرتی‌نژاد (علوم بهزیستی و توانبخشی)، صلاح الدین قادری (خوارزمی).
نویسندهای که ۳ مقاله آنها منتشر شده (۷ نفر) (۵٪)
ابوعلی ودادهیر (تهران)، اکبرعلی وردی‌نیا (مازندران)، منصوره اعظم آزاده (الزهرا)، نوبن تولایی (مازندران)، سهیلا صادقی فسایی (تهران)، سید محمد‌مأین قانعی‌راد (مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور)، محمدرضا پویافر (دانشگاه آزاد).
نویسندهای که ۴ مقاله آنها منتشر شده (۳ نفر) (۲٪)
سید حسین سراج‌زاده (خوارزمی)، سعید معیدفر (تهران)، محسن نیازی (کاشان).

نمودار ۳. میزان مشارکت نویسنده‌گان در تدوین مقاله در مجله «مسائل اجتماعی ایران»

مرتبه علمی ارسال کنندگان مقاله به ترتیب زیر است:

- دانشجوی کارشناسی ارشد: ۸ درصد
- دانشجوی دکتری: ۱۱ درصد
- استادیار: ۴۵ درصد
- دانشیار: ۲۹ درصد
- استاد: ۷ درصد

ارقام فوق به چند واقعیت مهم دلالت دارد. اول آنکه بخش اعظم مقاله‌ها یعنی حدود ۵۰ درصد آنها توسط استادیارها به رشتہ تحریر درآمده و هرچه به طرف رأس هرم حرکت کنیم از میزان مشارکت افراد دارای رتبه علمی برتر کاسته شده است. به این ترتیب که سهم دانشیارها ۳۰ درصد و سهم استادها فقط ۷ درصد است. این وضعیت به دو صورت قابل تحلیل است:

اول آن که تعداد افرادی که دارای درجه استاد تمام هستند نسبت به افرادی که دانشیار و استادیار هستند، کمتر است. ازین رو روشی است که تعداد کمتری از مقالات آنها چاپ و منتشر می‌شود.

دوم آن که احتمال دارد با افزایش رتبه علمی اعضاء هیئت علمی دانشگاه از میزان تمایل آنها به تدوین مقاله علمی-پژوهشی کاسته شود. درواقع گرایش به تدوین مقاله‌های علمی-پژوهشی تابعی از معیارهای ارتقای شغلی باشد. زیرا براساس آیین نامه ارتقا که توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تعریف شده مقاله علمی-پژوهشی، ملاک کسب انواع امتیازات پژوهشی (تبديل وضعیت، ترفع و ارتقای شغلی و درنهایت دریافت اعتبار ویژه) است. اما به نظر می‌رسد افرادی که از این مراحل عبور می‌کنند به تدریج انگیزه خود را برای ارسال آثارشان به مجلات علمی-پژوهشی از دست می‌دهند. در این صورت می‌توان چنین استنتاج نمود که مجلات علمی-پژوهشی برای آنکه از دریافت مقاله از سوی نویسنده‌گان پیشکسوت و با تجربه محروم نشود نباید منظر ارسال مقاله از جانب آنها باشند. بلکه شایسته است مدیریت مجله خود پیشگام جلب

مسائل اجتماعی ایران، سال نهم، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۷

همکاری از افراد مبرز باشند تا به این ترتیب بتوانند مقبولیت اجتماعی و علمی خود را همچنان حفظ کنند. در عین حال، لازم به ذکر است که ۱۹ درصد از مقاله‌ها توسط دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی تدوین شده است. این واقعیت حکایت از آن دارد که در مجله مسائل اجتماعی ایران، دستاوردهای علمی دانشجویان جوان نیز به حد کافی مورد اعتماد قرار گرفته و ظرفیت مجله فقط به اعضای هیئت علمی دانشگاهی اختصاص پیدا نکرده است.

معیار دیگر جهت بررسی عملکرد مجله، تعلق سازمانی افرادی است که مقاله خود را به دفتر مجله ارسال کرده‌اند. جدول ۵ منعکس‌کننده اطلاعات مربوطه است.

جدول ۵: پایگاه سازمانی ارسال کنندگان مقاله (۱۳۹۶-۱۳۸۳)

درصد	تعداد مقاله ارسال شده	نام دانشگاه
۱۵/۲	۲۵	تهران
۱۳/۴	۲۲	خوارزمی
۷/۳	۱۲	مازندران
۱۵/۲	۹-۷ هر کدام مقاله	فردوسي مشهد، الزهرا، علوم پزشکي و توانبخشی
۱۷/۵	۵ هر کدام مقاله	کاشان، اصفهان، شهيد بهشتی
۲۳	۱-۳ هر کدام مقاله	پيام نور، اهواز، تربیت مدرس، ياسوج، شهید باهنر کرمان، دانشگاه آزاد، بزد و علامه طباطبائي، بوعلی سينا همدان، مشهد، سمنان، تبریز، کردستان، شیراز، آذربایجان، ایلام، گیلان، پيام نور بجنورد، قم
۱۹	درمجموع ۳۱ مقاله	پژوهشگران آزاد و افراد بازنیسته
۱۰۰	۱۶۷	جمع

همان‌طور که ملاحظه می‌شود سه دانشگاه تهران، خوارزمی و مازندران از حیث ارسال مقاله به دفتر مجله مسائل اجتماعی ایران دارای بیشترین فراوانی هستند. نسبت بالای ارسال مقاله از طرف اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران ممکن است به دلیل فزونی تعداد آنها در مقایسه با سایر دانشگاه‌های کشور باشد. از سوی دیگر بسیاری از اعضای هیئت علمی این دانشگاه در فعالیت‌های علمی دیگر مانند تدریس دروس تخصصی، مشاوره و داوری پایان‌نامه‌ها و انجام پژوهش‌های مشترک نیز با گروه جامعه‌شناسی دانشگاه خوارزمی همکاری دارند. همین امر می‌تواند ارسال مقاله به این مجله را افزایش دهد.

در طول سیزده سال گذشته مجموع مقالاتی که در قالب ویژه‌نامه علوم اجتماعی و پس از آن در چارچوب مجله مسائل اجتماعی ایران منتشر شده بالغ بر ۱۶۷ مورد است و تنها ۲۶ مقاله یعنی ۱۶ درصد از کل آنها متعلق به اعضای هیئت علمی دانشگاه خوارزمی است. این به آن معنا است که در برخی شماره‌ها هیچ مقاله‌ای از همکاران گروه جامعه‌شناسی و حتی دیگر گروه‌های آموزشی دانشگاه خوارزمی منتشر نشده است. این یافته از یک سوابیانگر آن است که در پذیرش مقاله، اصل شایسته‌سالاری رعایت شده و تعداد مقاله‌های اعضای هیات علمی دانشگاه خوارزمی

مروری بر عملکرد مجله مسائل اجتماعی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۶)

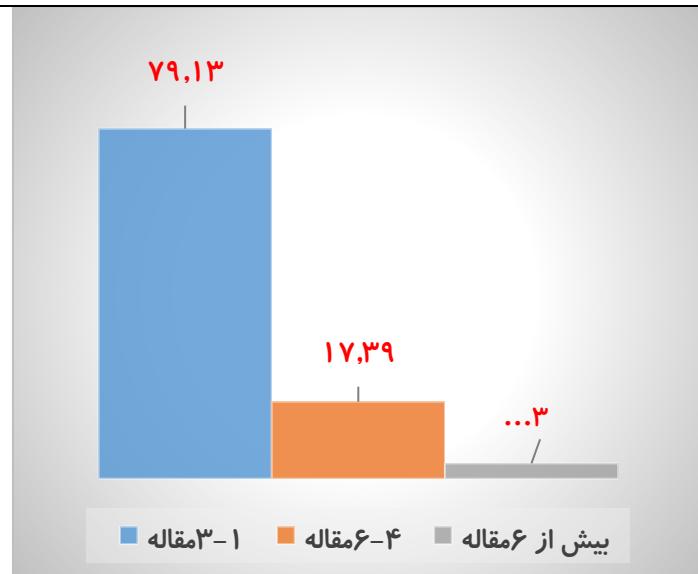
از حد مجاز اعلام شده که اغلب ۲۰ درصد است، کمتر بوده است. دیگر آنکه چنانچه مقاله اعضا گروه در فرایند داوری مورد پذیرش قرار نگرفته از امتیاز خاصی برای چاپ مقاله استفاده نشده است. از سوی دیگر، این قلت چاپ مقاله ممکن است به آن دلیل باشد که اعضا هیئت علمی گروه جامعه‌شناسی و همچنین هیئت تحریریه مجله به خاطر رعایت اصل بی‌طرفی خودشان از ارسال مکرر مقاله به دفتر مجله پرهیز کرده‌اند.

خصوصیات داوران

طی سال‌های اخیر مجله مسائل اجتماعی ایران با ۱۱۶ داور مختلف به‌طور مکرر در تعامل بوده است. حدود ۸۰ درصد از این افراد مسئولیت داوری ۱-۳ مقاله، ۱۸ درصد داوری ۴-۶ مقاله و ۲ درصد از آنان داوری بیش از ۶ مقاله را به عهده داشته‌اند.

جدول ۳. اسامی داوری مجله «مسائل اجتماعی ایران» (۱۳۸۳-۱۳۹۶)

داوری ۱-۳ مقاله، ۹۱ مورد (۸۰٪)				
سara شریعتی (تهران)، حسن مجذوبی (دانشگاه آزاد)، مجید حربابدی فراهانی (دانشگاه آزاد)، محمدرضا تاجیک (شهیدبهشتی)، امیراکبری قمرصی (شهیدبهشتی)، عطا الله حسنی (شهیدبهشتی)، میدرجانعلی زاده (مازندران)، انور صمدی راد (بازنیسته)، علی انتظاری (دانشگاه علامه طباطبائی)، علیرضا محسنی تبریزی (تهران)، حسین پرویز اجلالی (موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی)، محمود شارع پور (مازندران)، عبدالرضا احمدی (دانشگاه آزاد)، محمود شاهیانی (علامه طباطبائی)، علی ربیعی (پیام نور) محمد خدایاری فرد (تهران)، سیده راضیه یاسینی (متفرقه)، علیرضا هلاقمی (دانشگاه آزاد)، حسین مختاری (خوارزمی)، نادر منتنتی (پیام نور مشهد)، احمد محمدبور (بوعلی سینا)، ابراهیم فیوضات (بازنیسته)، مرؤوفه واقعی (علوم پزشکی) (خوارزمی)، بهزاد دوران (متفرقه)، اکبر علی وردی‌نیا (مازندران)، احمد بخارایی (پیام نور)، مجید قورچی بیگی (خوارزمی)، شهین ابروانی (تهران)، محمدتقی سبزه‌ای (علامه طباطبائی)، جعفر هزارجریبی (علامه طباطبائی)، ایمانی حاجرمی (تهران)، مرتضی منطقی (خوارزمی)، سید بیوک محمدی (پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی)، عباس سرمدی (خوارزمی)، وحید شالچی (تهران)، حمیدرضا ملک محمدی (تهران)، محمد حسن حقق معنی (بازنیسته)، مددیه لیبانی (حقوق آزاد)، احمد قدیاری (دانش‌آموخته دانشگاه کابلان)، مجید فشاری (خوارزمی)، حمید عبداللهان (تهران)، مهدی منتظر قائم (تهران)، محمد روزخواه (حقوق آزاد)، خدیجه سفیری (الزهرا)، علیرضا شجاعی زند (تبیت مدرس)، ابوالقاسم پورخا (تهران)، مسعود چلبی (شهیدبهشتی)، محمد حجود زاده‌ی مازندرانی (پیام نور)، نعمت‌الله فاضلی (پژوهشگاه علوم انسانی)، مقصود فراستخواه (موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی)، مهین شیخ انصاری (حقوق آزاد)، امید علی احمدی (دانشگاه آزاد)، علیرضا صادقی (علامه طباطبائی)، ملیحه شیانی (تهران)، محمد اسماعیل ریاحی (مازندران)، مریم قاضی نژاد (الزهرا)، سوسن باستانی (الزهرا)، زاله شادی طلب (بازنیسته)، سعید ذکاری (علامه طباطبائی)، یحیی علی بایانی (تهران)، علی یوسفی (قدوسی)، فریانعلی سبکتکین (خوارزمی)، سیدحسن حسینی (تهران)، حمیراندیمی (شهیدبهشتی)، حسن افراحته (خوارزمی)، ابوالحسن ریاضی (عضو هیئت علمی پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی)، سیامک زندروی (شهیدبهشتکرمان)، علی شکوری (تهران)، کاووس سید امامی (امام صادق)، زینب کاوه فیروز (خوارزمی)، فرهنگ ارشاد (بازنیسته)، محمدرضا پزدانی زارانی (دانشگاه آزاد)، ایرج فیضی (جهاددانشگاهی)، سید حسین نبوی (خوارزمی)، کرم حبیب پور گتابی (خوارزمی)، هما زنجانی زاده (فردوسي مشهد)، زاله غطفانی (تهران)، محمد جلال عباسی شوازی (تهران)، پیام روشنگر (علوم پزشکی) (خوارزمی)، حسن رفیعی (علوم پزشکی)، تقی آزادارکی (تهران)، نون توکلی (مازندران)، محمد ججاد غلامرضا کاششی (علامه طباطبائی)، مینم موسایی (تهران)، مهدی امیرکافی (باهنر کرمان)، شهرلا باقری (خوارزمی)، عباس کاظمی وریج (پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم)، سید محمد میرسندي (امام حسین)، ابراهیم توفیق (دانشگاه آزاد)، عباس عبدی (حقوق آزاد)، محمد مهدی لبیبی (دانشگاه آزاد). <tr><th>داوری ۴-۶ مقاله، ۲۱ مورد (۱۸٪)</th></tr> <tr><td>مسعود گلچین (خوارزمی)؛ شهرلا اعزازی (بازنیسته)، ابوعلی واده‌بر (تهران)، سید یعقوب موسوی (الزهرا)، سید محمدامین قانعی‌راد (مرکز تحقیقات سیاست‌ملی کشور)، مریم رفت‌جاه (تهران)، فرهاد نصرتی نژاد (علوم پزشکی و توانبخشی)، سید ضیاء هاشمی (تهران)، صلاح الدین قادری (خوارزمی)، حموده نوذری (خوارزمی)، حسن گورزری (حقوق آزاد)، شیرین احمدی‌نیا (علامه طباطبائی)، علی ساعی (تبیت مدرس)، سعید معیدفر (تهران)، ابراهیم حاجیانی (معاون هماهنگی و برنامه‌ریزی مرکز بررسی های استراتژیک)، ثریا معمار (اصفهان)، محمدرضا پاپی‌افر (دانشگاه آزاد)، رضا صفری شالی (خوارزمی)، محمدمفضلی (شهید بهشتی)، محمدرضا طالبان (پژوهشگاه امام خمینی)، عالیه شکری‌بیگی (دانشگاه آزاد).</td></tr> <tr><th>داوری بیش از ۶ مقاله، ۴ مورد (۲٪)</th></tr> <tr><td>منصوره اعظم آزاده (الزهرا) بیژن زارع، فاطمه جواهری و سید حسین سراج‌زاده (خوارزمی)</td></tr>	داوری ۴-۶ مقاله، ۲۱ مورد (۱۸٪)	مسعود گلچین (خوارزمی)؛ شهرلا اعزازی (بازنیسته)، ابوعلی واده‌بر (تهران)، سید یعقوب موسوی (الزهرا)، سید محمدامین قانعی‌راد (مرکز تحقیقات سیاست‌ملی کشور)، مریم رفت‌جاه (تهران)، فرهاد نصرتی نژاد (علوم پزشکی و توانبخشی)، سید ضیاء هاشمی (تهران)، صلاح الدین قادری (خوارزمی)، حموده نوذری (خوارزمی)، حسن گورزری (حقوق آزاد)، شیرین احمدی‌نیا (علامه طباطبائی)، علی ساعی (تبیت مدرس)، سعید معیدفر (تهران)، ابراهیم حاجیانی (معاون هماهنگی و برنامه‌ریزی مرکز بررسی های استراتژیک)، ثریا معمار (اصفهان)، محمدرضا پاپی‌افر (دانشگاه آزاد)، رضا صفری شالی (خوارزمی)، محمدمفضلی (شهید بهشتی)، محمدرضا طالبان (پژوهشگاه امام خمینی)، عالیه شکری‌بیگی (دانشگاه آزاد).	داوری بیش از ۶ مقاله، ۴ مورد (۲٪)	منصوره اعظم آزاده (الزهرا) بیژن زارع، فاطمه جواهری و سید حسین سراج‌زاده (خوارزمی)
داوری ۴-۶ مقاله، ۲۱ مورد (۱۸٪)				
مسعود گلچین (خوارزمی)؛ شهرلا اعزازی (بازنیسته)، ابوعلی واده‌بر (تهران)، سید یعقوب موسوی (الزهرا)، سید محمدامین قانعی‌راد (مرکز تحقیقات سیاست‌ملی کشور)، مریم رفت‌جاه (تهران)، فرهاد نصرتی نژاد (علوم پزشکی و توانبخشی)، سید ضیاء هاشمی (تهران)، صلاح الدین قادری (خوارزمی)، حموده نوذری (خوارزمی)، حسن گورزری (حقوق آزاد)، شیرین احمدی‌نیا (علامه طباطبائی)، علی ساعی (تبیت مدرس)، سعید معیدفر (تهران)، ابراهیم حاجیانی (معاون هماهنگی و برنامه‌ریزی مرکز بررسی های استراتژیک)، ثریا معمار (اصفهان)، محمدرضا پاپی‌افر (دانشگاه آزاد)، رضا صفری شالی (خوارزمی)، محمدمفضلی (شهید بهشتی)، محمدرضا طالبان (پژوهشگاه امام خمینی)، عالیه شکری‌بیگی (دانشگاه آزاد).				
داوری بیش از ۶ مقاله، ۴ مورد (۲٪)				
منصوره اعظم آزاده (الزهرا) بیژن زارع، فاطمه جواهری و سید حسین سراج‌زاده (خوارزمی)				

نمودار ۴. درصد داوران بر حسب تعداد مقاله‌هایی که داوری کرده‌اند

در جدول شماره ۴ موقعیت سازمانی داوران مقاله درج شده است. درمجموع، حدود ۹۱ درصد از مقالات توسط داورانی که دارای پایگاه دانشگاهی هستند، ارزیابی شده است. همان‌طور که انتظار می‌رود دانشگاه خوارزمی از حیث داوری مقالات در رتبه اول قرار دارد و ارزیابی ۳۱ درصد مقاله‌ها توسط اعضای هیئت علمی این دانشگاه (به‌ویژه گروه جامعه‌شناسی) انجام شده است. دانشگاه تهران و الزهراء در مرتبه دوم و سوم قرار دارند. به‌طورکلی دانشگاه‌های واقع در شهر تهران ۸۰ درصد و سایر دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی کشور حدود ۲۰ درصد داوری‌ها را به عهده داشتند. این تفاوت با عنایت به تمرکز بیشتر اعضای هیئت علمی جامعه‌شناسی در سطح دانشگاه‌های تهران و استقرار دفتر مجله در استان تهران تاحدی طبیعی به نظر می‌رسد. اما شایسته است تعامل مجله با مراکز دانشگاهی شهرستان‌های دیگر گسترش پیدا کند.

مروری بر عملکرد مجله مسائل اجتماعی ایران (۱۳۹۶-۱۳۸۳)

جدول ۴. پایگاه سازمانی داوران و تعداد داوری (۱۳۸۳-۱۳۹۶)

درصد	تعداد داوری	نام دانشگاه
۳۰	۱۰۱	دانشگاه خوارزمی
۱۴	۴۹	تهران
۷	۲۲	الزهرا
۶	۱۹	علامه طباطبائی
۶	۱۶	دانشگاه آزاد
۴	۱۱	شهید بهشتی
۳	۱۰	علوم بهزیستی و توانبخشی
۵	۸-۷	مازندران و تربیت مدرس
۱۲	۵-۱	فردوسي مشهد، اصفهان، شهيد باهنر كرمان، پيام نور تهران، امام حسین، امام صادق، بوعلي سينا همدان، پيام نور مشهد
۹	۲۹	پژوهشگران سازمانی، پژوهشگران آزاد و اعضای هیئت علمی بازنیسته
۱۰۰	۳۲۸	جمع

— برخی همکاران دانشگاهی از جمله در دانشگاه یاسوج، یزد، سمنان، تبریز، کردستان، شیروان، آذربایجان، ایلام، گیلان، پیام نور بجنورد، قم در حالی که حداقل یک مقاله آنها در مجله منتشر شده اما در داوری مقالات هیچ مشارکتی نداشته‌اند. این امر ممکن است به دو دلیل رخ داده باشد: اول آنکه از سوی مسئولان مجله مقاله‌ای برای آنها ارسال نشده یا اینکه مقاله‌ای ارسال شده اما آنها تمایل به همکاری نداشته‌اند.

— این وضع درمورد بعضی دانشگاه‌ها بر عکس است. برای مثال از اعضای دانشگاه امام صادق و امام حسین هیچ مقاله‌ای منتشر نشده اما شماری از آنها در داوری مقاله با مجله همکاری داشته‌اند.

— حدود ۹ درصد مقالات منتشرشده در بازه زمانی موردنظر توسط کسانی داوری شده که جزو پژوهشگران عضو پژوهشگاه‌های مختلف دولتی، پژوهشگران آزاد و افراد بازنیسته بودند. اطلاعات جدول اخیر حاکی از آن است که در مجموع، مجله مسائل اجتماعی ایران با ۲۶ دانشگاه و طیف وسیعی از مراکز پژوهشی، محققان سازمان‌های دولتی یا آزاد و استادی بازنیسته کشور تعامل دارد. از این رو به نظر می‌رسد در دریافت مقاله و داوری آن معیار «تنوع‌پذیری» در حد قابل قبولی رعایت شده است.

روند رشد مجله مسائل اجتماعی ایران

به منظور آگاهی از روند رشد مجله، می‌توان دو معیار کمی و کیفی را مبنا قرار داد. تعداد مقاله‌های چاپ و منتشرشده در هر سال که معرف رشد کمی مجله است، در جدول ۵ نشان داده شده است.

جدول ۵. روند رشد کمی مقالات منتشرشده در مجله مسائل اجتماعی ایران

سال	تعداد مقاله	سال	تعداد مقاله	سال	تعداد مقاله
۱۳۸۷	۱۴	۱۳۸۶	۱۲	۱۳۸۵	-
۱۳۹۲	۱۶	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۵
جمع	۱۶۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۲۱
	۱۹		۱۸		۱۵

مقایسه ارقام مربوطه بیانگر آن است که درمجموع، تعداد مقالات منتشرشده سیر صعودی داشته و از ۵ مقاله در سال ۱۳۸۳ به ۲۱ مقاله در سال ۱۳۹۴ رسیده و درواقع نزدیک به چهار برابر رشد داشته است. این امر، نشانه معرفی شدن بیشتر مجله به اجتماع علمی، خوشنامی و اعتبار آن و درنتیجه دریافت مقاله‌های بیشتر در سال‌های اخیر و قابلیت آن در پذیرش و پردازش مقالات علمی است.

علاوه بر این بهمنظور غنا و تنوع بخشیدن به محتوای مجله از سال ۱۳۹۵ بخش تازه‌ای تحت عنوان «معرفی و نقد کتاب» در دستور کار قرار گرفت و در هر شماره یک یا دو معرفی کتاب در کنار مقاله‌های اصلی چاپ و منتشرشده است.

معیار دیگر برای ارزیابی کیفی مجله، شاخص‌های معمول در کمیسیون نشریات علمی معاونت پژوهش و فناوری وزارت علوم است. این مرکز به عنوان عالی‌ترین مرجع داوری، هر ساله عملکرد مجلات علمی-پژوهشی کشور را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. ملاک‌های تصمیم‌گیری شامل مواردی مانند به موقع بودن، تعداد مقالات در هر شماره و تعداد صفحات آن، نوآورانه بودن موضوع مقالات، میزان متخصص بودن نویسنده‌گان، رعایت استاندارد در فهرست منابع و مراجع، لحاظ کردن اصول علمی نگارش و ویرایش، تناسب مقالات با مأموریت مجله، ارائه راهکارها و پیشنهادها در مقاله، اشاعه نگرش‌های علمی نوین، مدت زمان سپری شده برای فرایند داوری مقالات و درنهایت سهولت دسترسی به وب سایت نشریه است. براساس داوری کمیسیون مربوطه، امتیاز مجله مسائل

اجتماعی ایران در سال ۱۳۹۵ معادل ۷۶ B بوده و در سال ۱۳۹۶ به ۸۶ A ارتقا یافته است.^۱ ارتقای رتبه مجله معرف پیشرفت در احراز کیفیت‌های مورد انتظار و بهبود عملکرد آن است. یکی از معیارهای کیفی ارزیابی عملکرد مجله‌ها نمایشدن آنها در پایگاه‌های استنادی است. مجله مسائل اجتماعی در حال حاضر در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام^۲، جهاددانشگاهی، نورمگز و مگا ایران نمایه می‌شود. پایگاه استنادی علوم جهان اسلام چند سالی است که اقدام به محاسبه و انتشار ضریب تأثیر مجله‌ها کرده است. ضریب تأثیر براساس تعداد استنادهایی که در یک دوره زمانی مشخص (معمولًاً یک ساله) به مقاله‌های یک مجله صورت گرفته، برای هر مجله خاص محاسبه می‌شود. این ضریب مبنای مقایسه و رتبه‌بندی مجله‌ها از نظر اثربخشی علمی آنهاست. هر چه میزان ضریب تأثیر بیشتر باشد، به این معناست که میزان مراجعه به مقاله‌های آن مجله و بهره‌گیری از آنها بیشتر است.

همچنین با توجه به میانگین ضریب تأثیر مجله‌های یک رشته یا شاخه علمی خاص (مثل شیمی، علوم اجتماعی، جغرافیا) مجله‌ها در چهار چارک (Q₁-Q₄) دسته‌بندی می‌شوند. مجله‌ای که ضریب تأثیرش در چارک اول (Q₁) قرار می‌گیرد جزو ۲۵ درصد اول مجله‌های پراستناد است و مجله‌ای که در چارک چهارم (Q₄) قرار می‌گیرد از نظر میزان استناد به آن جزو ۲۵ درصد آخر می‌باشد. ضریب تأثیر مجله مسائل اجتماعی برای سال‌های محاسبه شده یعنی سال ۱۳۹۳، ۱۳۹۲ و ۱۳۹۴ به ترتیب ۰/۰۶۱، ۰/۰۵ و ۰/۰۵ بوده است. ضرایب تأثیر مجله در سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۴ و ۰/۰۶۱ و ۰/۰۵ مجله را در چارک سوم قرار داده که رتبه رضایت‌بخشی برای مجله نیست. اما ضریب تأثیر ۰/۰۲۰ در سال ۹۳ مجله را در آن سال در میان مجله‌های پراستناد (Q₁) قرار داده بود. انتشار به موقع، به خوبی توزیع شدن و در دسترس پژوهشگران قرار گرفتن، کیفیت مقاله‌ها و تنوع موضوعی مقاله‌ها از جمله عوامل تعیین‌کننده ضریب تأثیر مجله است. مجله مسائل اجتماعی ایران، در سال‌های اخیر به طور منظم و به موقع منتشر شده، از طریق شبکه‌ای اینترنتی برای علاقمندان قابل دسترس بوده و تلاش شده انتشار آن به علاقمندان اطلاع داده شود، همچنین کیفیت داوری‌ها ارتقا پیدا کرده و آثار فاقد کیفیت‌های لازم اساساً وارد فرایند داوری نشده است. به همین دلیل است که رتبه مجله در سال ۱۳۹۶ به ۸۶(A) رسیده است.

با وجود این، دستاندرکاران مجله باید به یافتن راههایی برای افزایش ضریب تأثیر بیاندیشند تا مجله از نظر ارجاع و استنادات به آن جایگاه قابل قبولی پیدا کند. میزان ضریب تأثیر سال ۱۳۹۳ نشان از آن دارد که در مجله چنین ظرفیتی وجود دارد.

3. <http://www.journals.msrt.ir>

4. Islamic World Scientific Citation Center (ISC)

هرچند که مجله مسائل اجتماعی تمام معیارهای کمی و کیفی مورد قبول مراجع ذیصلاح را رعایت کرده است، این پرسش وجود دارد که چرا میزان ارجاع به مقالات مجله و جایگاه آن در مقایسه با سایر مجله‌ها در شرایط رضایت‌بخشی نیست. این امر ممکن است تحت تأثیر عوامل زیر باشد:

- درباره مجله به قدر کافی اطلاع‌رسانی و تبلیغ نمی‌شود. از این رو مجله در بین اندیشمندان و پژوهشگران علوم اجتماعی کشور به خوبی شناخته شده نیست.
- مجله کانون مراجعه محققان هست، اما عنوان مقاله‌ها به اندازه‌ای نوآورانه نیست که موجب جلب توجه آنها شود یا محتوای مقالات نیاز علمی مخاطبان را تأمین نمی‌کند؛
- نویسنده‌گان مقالات جزو افراد سرشناس یا معروف نیستند و مطالعه آثار آنان در خواننده رغبتی ایجاد نمی‌کند؛
- درنهایت ممکن است معیارهای داوری تاحدی به طور سلیقه‌ای اعمال شده باشد یا از وضوح و دقیقی برخوردار نباشد.

با توجه به اهمیت ضریب تاثیر که بر اساس ارجاع به مقاله‌های منتشرشده محاسبه می‌شود، و ظرفیت موجود برای رسیدن به ضرایب بالاتر، کوشش برای یافتن راههایی جهت ارتقای رتبه و ضریب تاثیر مجله اهداف پیش روی مدیریت مجله خواهد بود.

۳. نتیجه‌گیری

محله مسائل اجتماعی ایران به عنوان یک مجله نوپا که بیش از یک دهه از شروع فعالیتش نمی‌گذرد، در سیر تحول خود حرکت پیش‌روندگانی داشته و از این رو افق روشی را پیش روی دارد. اما به این حد نمی‌توان بستنده کرد بلکه شایسته است با بهره‌گیری از تمهدات زیر ظرفیت‌های مجله را تثبیت و تقویت کرد:

- بهره‌گیری از صاحب‌نظران یا استادی مبرز کشور برای ارسال مقالات پژوهشی‌شان به دفتر مجله،
- دعوت از اندیشمندان و پژوهشگران ایرانی مقیم خارج از کشور به ارسال مقاله،
- تنوع‌بخشیدن به موضوع مقاله‌ها به طوری که تبیین‌کننده گسترده وسیع‌تری از مسائل و مشکلات اجتماعی ایران باشد،
- انتخاب داوران از دانشگاه‌های مختلف کشور و تسریع در فرایند داوری،
- افزایش تعداد مقالات در هر شماره،
- مجاز کردن چاپ حداقل یک مقاله ترجمه شده در هر شماره در صورتی که مقاله از اصالت علمی بالایی برخوردار باشد،
- تبدیل دو فصلنامه به فصلنامه،

- حرکت در جهت بین‌المللی کردن مجله و عضویت آن در نمایه‌های بین‌المللی،
 - استفاده از نرم افزار مشابهت یا ب برای اطمینان از اصالت مقاله،
 - اختصاص برخی شماره‌های مجله به یک موضوع تخصصی ویژه،
 - چاپ مقاله‌هایی که با روش فرا تحلیل تدوین شده اند تا در یک مقاله ترکیبی از اطلاعات متنوع عرضه شود و بینش جامع تری در اختیارخواننده قرار گیرد،
 - تلاش در جهت افزایش ضریب تأثیر و رتبه مجله در مقایسه با مجلات مشابه.
- افزون براین، چنانچه این امکان فراهم شود که به جای رویکرد کل گرایانه نسبت به مسائل اجتماعی، تحلیل نوع خاصی از مسائل اجتماعی جامعه ایران به عنوان مأموریت مجله تعریف شود در این صورت نشریه موردنظر هویت تخصصی تری پیدا می‌کند و مخاطبان خاص را به سوی خود جلب می‌کند.

درنهایت شایسته است نظم ونسق حاکم بر مجله مسائل اجتماعی ایران با مأموریت آموزشی-پژوهشی گروه جامعه‌شناسی دانشگاه خوارزمی ارتباطی ارگانیک تر داشته باشد؛ به طوری که هریک از آنها تکمیل کننده دیگری باشد. به ویژه آنکه این گروه آموزشی از سال ۱۳۹۶ اقدام به دایرکردن دکترای مسائل اجتماعی ایران نموده و تحت همین نام متخصصی تخصصی یک قطب مطالعاتی ویژه می‌باشد. هر چند که لازم است مجله موردنظر از آزادی آکادمیک و استقلال سازمانی کافی برخوردار باشد، انتظار می‌رود خط مشی آن با برنامه‌های توسعه گروه جامعه‌شناسی دانشگاه خوارزمی همسو باشد.

منابع

ابوی اردکان محمد، سیدآیت الله میرزا بی و فاطمه شیخ شعاعی (۱۳۹۱) «فرایند داوری مقالات مجلات علمی»، *فصلنامه پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران*، دوره ۲۸، شماره ۲: ۳۰۵-۳۴۶.

ارشاد فرهنگ، معصومه قاراخانی، سیدآیت الله میرزا بی (۱۳۸۴) «تحلیل اسناد داوری مقاله‌های مجله جامعه‌شناسی ایران»، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دوره ششم، شماره ۴: ۳۳-۳.

افروغ عماد (۱۳۹۵) /رزیاسی انتقادی نهاد علم در ایران، تهران: پژوهشگاه مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

حسینی نصب اعظم، مهدی محمدی، عبدالحسین طالب (۱۳۹۳) «تحلیل موضوعی مقالات نشریات علمی-پژوهشی حوزه علوم قرآن و حدیث منتشرشده بین سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۸۶»، *مجله علوم حدیث*، سال نوزدهم، شماره ۷۱: ۱۸۶-۲۲۰.

رفیع پور فرامرز (۱۳۸۱) *مراجع رشد علمی ایران و راه حل‌های آن*، تهران: انتشار.

عقیلی ابوالقاسم، محمدرضا امینی‌پور، محمدحسین احمدیه، امید بیکی (۱۳۸۶) «ارزیابی مجلات علمی-پژوهشی دانشگاه‌های پزشکی علوم کشور از طریق تحلیل مجموعه ارجاعات به مقالات منتشرشده سال‌های ۱۳۷۶ لغایت ۱۳۷۹»، مجله پژوهشی حکیم، دوره دهم، شماره اول: ۴۲-۳۶.

مردیها مرتضی، محبوبه پاکنیا (۱۳۹۶) دانشگاه نخبه و دانشگاه توده، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
نامور زهرا و کیوان کوشان (۱۳۹۱) «تأثیر در نشر مقالات علمی بین‌المللی»، فصلنامه پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، دوره ۲۸، شماره ۲: ۳۴۷-۳۶۲.